

การทำงานพัฒนา แบบบูรณาการ 8 มิติ เพื่อส่งเสริมชุมชน ร่วมสร้างประเทศไทย เข้มแข็ง

ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเวศ วะสี

ที่ปรึกษาชาติตัมคักดีมูลนิธิสารารณสุขแห่งชาติ

**การทำงานพัฒนา
แบบบูรณาการ 8 มิติ**

**เพื่อส่งเสริม ชุมชน
ร่วมสร้างประเทศไทย เข้มแข็ง**

ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเวศ วะสี

สารบัญ

หน้า

ลึ้มมาพัฒนา

การพัฒนาต้องเอา “คน” เป็นตัวตั้ง

ชีวิตคน มีความสำคัญประดุจฟ้า

5

การพัฒนาควรบูรณาการทุกส่วนเข้าด้วยกัน
สู่ความเป็นองค์รวม

6

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง 8 มิติ

9

กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง 7 ขั้นตอน
คือ หัวใจของการพัฒนาประเทศ

25

**กลับมาพัฒนา
การพัฒนาต้องเอา “คน”
เป็นตัวตั้ง**

ชีวิตคน มีความสำคัญประดุจฟ้า

การพัฒนาต้องเอาชีวิตคนเป็นตัวตั้ง ถ้าเอาเงินหรืออย่างอื่นเป็นตัวตั้ง นี่คือนิคมพัฒนา นำไปสู่ความทุกข์ยากและลำเค็ญของคนทั้งประเทศหรือทั้งโลก

ในความเป็นจริง คนไทยทุกคนและมนุษย์ในโลกนี้ควรอยู่ดีมีสุข มีกิน มีใช้ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงั้น นั่นคือ สัมมาพัฒนา หรือการพัฒนาที่ถูกต้อง

การพัฒนากระบวนการทุกส่วนเข้าด้วยกันสู่ความเป็นองค์รวม

ธรรมชาติจะพัฒนาแบบบูรณาการไปสู่องค์รวมเสมอ นั่นเป็นเหตุให้เกิดชีวิตขึ้นบนโลกนี้ โลกมีอายุ 40,000 ล้านปี สิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อ 3,500 ล้านปี

แล้ว “สิ่งมีชีวิต” เกิดจากสิ่งไม่มีชีวิตได้อย่างไร

สสารต่างๆ บนโลกนี้ เมื่อมีวิวัฒนาการ มีความหลากหลายมากขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น ก็จะกระทบกันและเกิดความโกลาหลขึ้น (chaos)

โกลาหลเป็นสภาพที่ไม่เสถียร เป็นสภาพที่ใช้พลังงานมาก ธรรมชาติต้องการความสงบ ความมั่นคง และการใช้พลังงานน้อย เพราะฉะนั้นสภาพโกลาหลจะอยู่ได้ไม่นาน จะเกิดบูรณาการของความแตกต่างหลากหลายสู่ความเป็นองค์รวม คือ เซลล์

เซลล์เป็นสิ่งมีชีวิตที่เล็กที่สุดที่เกิดขึ้นเต็มโลกไปหมด เป็นหน่วยพื้นฐาน (basic unit) ที่จะรวมตัวกันและก่อให้เกิดองค์กรวมใหม่ขึ้นไปเรื่อยๆ

เช่น ในระบบร่างกายของเรามีเซลล์มากมายหลายร้อยล้านเซลล์ แต่ละเซลล์ประกอบด้วยโมเลกุลของสสารประมาณ 400 ล้านอนุ อนุของสสารเหล่านี้คือส่วนย่อย รวมตัวกันเป็นองค์รวมคือเซลล์ เซลล์หลายๆ เซลล์เป็นส่วนย่อย รวมตัวกันเป็นอวัยวะต่างๆ เช่น ตับ ปอด หัวใจ สมอง

ในระบบร่างกายมนุษย์ที่มีองค์ประกอบหลากหลาย บูรณาการกัน
อย่างสมบูรณ์ เป็นคนทั้งคนที่เป็้องค์รวม

อวัยวะต่างๆ คือส่วนย่อย เซลล์เป็นส่วนย่อยของอวัยวะ สสาร
เป็นส่วนย่อยของเซลล์ เมื่อมีความเป็นองค์รวม คือมีความเป็นคน ก็มี
ลักษณะใหม่ มีคุณสมบัติใหม่ที่อัศจรรย์ ทำอะไรได้หลากหลาย เช่น สร้างจรวด
เดินทางไปยังโลกพระจันทร์และโลกอื่นๆ เข้าใจอะตอมหรือปริมาณ
จนสามารถสร้างระเบิดปรมาณูขึ้น เป็นคุณสมบัติขององค์รวมซึ่งส่วนย่อย
ไม่มี ถ้าแยกส่วนเป็นหัวใจ ตับ ปอด จะไม่มีคุณสมบัติเหล่านี้

เช่นเดียวกับสร้างเครื่องบิน เครื่องบินลำหนึ่งๆ อาจประกอบด้วย
ส่วนย่อย 50,000 ชิ้น เมื่อมาประกอบกันเป็นองค์รวมครบเป็นเครื่องบิน
ทั้งลำก็มีคุณสมบัติใหม่ คือบินได้ ขณะที่ส่วนย่อยทั้งหมดไม่มีส่วนใด
บินได้เลย

เราต้องเข้าใจธรรมชาติของส่วนย่อยและองค์รวม และพัฒนา
ประเทศไทยไปสู่องค์กรมระดับต่างๆ ตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็ก จนถึงประเทศไทย
ที่เป็นองค์รวม เมื่อมีความเป็นองค์รวม ก็จะเกิดคุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์
ทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศไทยที่เป็นองค์รวม

ที่ผ่านมา การพัฒนาล้วนทำแบบแยกส่วนเป็นเรื่อยๆ ประเทศไทย
จึงบินไม่ได้ ไม่มีคุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์ซึ่งเกิดจากความเป็นองค์รวม
ประเทศไทย

การชำแหละอะไรออกเป็นส่วนๆ เช่น ชำแหละวัว ชำแหละสุกร จะทำให้สิ้นชีวิต ชีวิตคือการเชื่อมโยงไปสู่องค์กรรวม สิ่งไม่มีชีวิตเรียนรู้ไม่ได้ พัฒนาไม่ได้ มีแต่เนาเปื่อยผุพังไป

เพราะฉะนั้น คนไทยควรทำความเข้าใจ การพัฒนาอย่างบูรณาการ สู่องค์กรรวม ซึ่งเป็นสัมมาพัฒนาหรือการพัฒนาที่ถูกต้อง โดยเอาชีวิตคนเป็นตัวตั้ง ถ้าการพัฒนาแยกส่วนไปเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้ง เช่น เอาเงิน หรือ แม้แต่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ดังระบบการศึกษาของเราที่เป็นอยู่ ก็จะทำให้เกิดปัญหาเสมอ

คนไทยควรร่วมกันทำความเข้าใจการพัฒนาอย่างบูรณาการ สู่องค์กรรวม และทั้งหมดร่วมกันพัฒนาอย่างถูกต้อง ที่เรียกว่า สัมมาพัฒนา

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง 8 มิติ

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง คือรูปธรรมของการพัฒนาอย่างบูรณาการสู่องค์กรรวม

เริ่มต้นตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็ก ประชากรประมาณ 500 - 1,000 คน ครอบรวมตัวกันเป็นชุมชนเข้มแข็ง ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน เป็นประชาธิปไตยโดยตรง คือประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งเป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพสูงสุด และเป็นฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยระดับอื่นๆ ประชาธิปไตยจึงจะลงตัว ไม่วุ่นวายรุนแรงดังปัจจุบันนี้

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง 8 มิติ คือ 1.เศรษฐกิจ 2.จิตใจ 3.สังคม 4.สิ่งแวดล้อม 5.วัฒนธรรม 6.สุขภาพ 7.การศึกษา 8.ประชาธิปไตย

ทั้ง 8 เรื่องต้องบูรณาการอยู่ในกันและกัน ไม่ใช่แยกส่วนเป็นเรื่องๆ เหมือนในปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้ผล แม้แต่การพัฒนาธรรมชาติแบบแยกส่วน ก็ไม่ได้ผล หรือได้ผลน้อย

มนุษย์ไม่สามารถอยู่เดี่ยวๆ ตัวใครตัวมันแบบทุกวันนี้ เพราะจะทานความแรงของลมร้ายที่เพิ่มมากขึ้นๆ ในสังคมไม่ได้ เช่น ลมร้ายจากเศรษฐกิจ การเงิน พลังงาน และการเสียดุลของสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องอยู่แบบรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ เป็นองค์กรชุมชน โดยพัฒนาอย่างบูรณาการ 8 มิติ คือ

1. การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้มีสัมมาชีพเต็มพื้นที่

ทุกคนในชุมชนต้องมียานทำ ต้องมีรายได้ มีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ไม่มีหนี้สิน มีเงินออม สามารถจัดการระบบการเงินของชุมชนของตนเองได้ เช่น มีสถาบันการเงินของชุมชนที่ประชาชนร่วมจัดการเอง เพราะระบบธนาคารของประเทศก็ดี ของโลกก็ดี ล้วนเอาเปรียบประชาชน การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ในชุมชนทุกชุมชน จึงเป็นระบบเศรษฐกิจศีลธรรม ถ้าคนไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ เช่น จิตใจ สิ้นคน สิ่งแวดล้อม ทุกชนิด แต่ถ้ามีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ปัญหาต่างๆ จะลดลงไปเกือบหมด

เช่น ในพระไตรปิฎก ฎกทัณฑสูตร ที่เล่าเรื่องการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องนี้เองว่า ครั้งหนึ่ง มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ชื่อพระเจ้ามโหชิตราช มีโจรเกิดขึ้นในแผ่นดิน ก็จะส่งกองทัพไปปราบ ปุโรหิตทูลว่า เมื่อพระองค์ส่งกองทัพไปปราบ โจรก็จะหลบไปชั่วคราว เมื่อกองทัพกลับ โจรก็จะกลับมาใหม่ แก้ปัญหาไม่ได้จริง วิธีแก้ปัญหาคือ การบำรุงอาชีพของประชาชน ใครมีอาชีพเกษตรกรรม พาณิชยกรรม รับราชการ พระองค์พึงบำรุงเขา บ้านเมืองจะสงบสุข ไม่มีโจร ไม่มีการลักขโมย

สมัยนั้นมี 3 อาชีพ คือ เกษตรกรรม พาณิชยกรรม รับราชการ การบำรุงหมดทุกอาชีพก็เท่ากับการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ดังที่กล่าวในพระสูตรนี้ว่า โภคทรัพย์จะเกิดขึ้นในแผ่นดิน ราษฎรไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่ คือไม่มีขโมย ยังบุตรให้พื่อนอยู่นอก คือครอบครัวอบอุ่น เรียกว่าเป็นความเจริญ ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สิ้นคน

หรือตัวอย่างยุคปัจจุบันเมื่อ 50 กว่าปีก่อน ที่ตำบลยกกระบัตร อ.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร ราษฎรยากจน ไม่มีงานทำ มีความชั่วทุกชนิด ทั้งลักขโมย การพนัน ยาเสพติด พระจะสอนเท่าไรก็ไม่ได้ผล แสดงว่า การสอนธรรมะแบบแยกส่วนจากสังคม เศรษฐกิจ ไม่ได้ผล แถมยังมีคนเอาก้อนหินไล่ขว้างศีรษะพระ

เมื่อมีหลวงพ่อดีดยกกระบัตรองค์ใหม่ ที่ต่อมาได้รับสมณศักดิ์เป็น พระครูสาครสังวรกิจ ท่านสำรวจปัญหาว่าทำไมประชาชนจึงมีชีวิตที่ไร้ศีลธรรม ก็พบว่ามีความยากจนมาก ท่านจึงตกลงใจช่วยแก้ปัญหาความยากจนในตำบล โดยการส่งเสริมสัมมาชีพให้คนทุกคนในตำบลมีงานทำ มีรายได้ 200 - 400 บาท ต่อวันในสมัยนั้น ปรากฏว่าความชั่วทุกอย่างหายไป เช่น การลักขโมย การพนัน ยาเสพติด เพราะว่าทุกคนรู้สึกมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีในตนเอง เรื่องอะไรจึงจะไปทำเรื่องไม่ดีไร้ศีลธรรมเหล่านั้น

การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่จึงเป็นจุดคานงัด นำไปสู่สัมมาพัฒนาที่เชื่อมโยง ทำให้การพัฒนาทุกอย่างดีขึ้น ทั้งจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ การศึกษา ประชาธิปไตย ไม่ใช่การพัฒนาแบบแยกส่วนที่ทำให้ทุกคนจนลงดังการพัฒนาปัจจุบัน

การพัฒนาต้องเชื่อมโยงกับการมีงานทำ มีรายได้ มีการสร้างงานเต็มพื้นที่ ซึ่งทำได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สนับสนุนอาชีพที่ราษฎรเคยทำ อยู่แล้ว การสร้างงานใหม่ๆ การสนับสนุนทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การจัดการ และระบบการเงินขนาดย่อม

2. การพัฒนาจิตใจอย่างบูรณาการ

เรามีวัด 30,000 กว่าแห่ง มีพระประมาณ 250,000 รูป แต่เป็นประเทศที่ศีลธรรมตกต่ำเพราะการพัฒนาแบบแยกส่วน

ศาสนาต้องเชื่อมโยงกับสังคม วัดทุกแห่งควรร่วมมือกับชุมชน วัดตั้งอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว วัดทุกแห่งควรร่วมกับชุมชนในการพัฒนาให้เกิดสังคมนิยม ให้เกิดสังคมเข้มแข็ง ทั้งทางวัตถุ ทางสังคม และทางจิตใจ

นี่เป็นจุดแตกหักเรื่องศาสนา ที่ศาสนาต้องลงมาจากที่อยู่เหนือปัญหา เพื่อร่วมมือกับชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยเชื่อมโยงกับอีกทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ การศึกษา ประชาธิปไตย จึงจะเป็นการพัฒนาศาสนาหรือพัฒนาจิตใจแบบองค์รวม

3. การพัฒนาสังคมจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ

ในทุกชุมชน ควรมีการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ในทุกเรื่อง การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ทำให้เกิดความสุขประดุจบรรลุนิพพาน ดังที่เคยอ้างถึงหนังสือ A World Waiting to be born โดย M. Scott Peck ไว้

การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ทำให้ครอบครัวอบอุ่น สังคมอบอุ่น อันเป็นเหตุแห่งความสุข สุขภาวะดี และความสำเร็จอื่นๆ เพราะฉะนั้นชุมชนทุกชุมชนควรส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในทุกเรื่อง

อย่างเรื่องผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น สังคมปัจจุบันแบบตัวใครตัวมัน จะดูแลผู้สูงอายุไม่ได้ ชุมชนควรออกแบบให้มีพื้นที่ที่ผู้สูงอายุมารวมตัวทำ กิจกรรม ร่วมคิด ร่วมทำด้วยกัน จะทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สังคมอบอุ่น และดูแลผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ ควรดูแลเด็กกำพร้าและ คนพิการทุกคนเช่นเดียวกัน โดยการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ

4. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกต้นไม้และลดการปล่อยคาร์บอน เหลือศูนย์

สังคมปัจจุบันมีการทำลายสิ่งแวดล้อมจนธรรมชาติเสียสมดุล และส่งผลกระทบต่อมนุษย์รุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนไม่สามารถแก้ไขได้

ชุมชนทุกชุมชนควรดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมให้การปล่อยคาร์บอนเป็นศูนย์ และปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นให้มากๆ ในพื้นที่ชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย

ชุมชนใดมีต้นไม้มาก จะมีความสมดุลของธรรมชาติมาก มีรายได้เพิ่ม และควรสร้างพลังงานชุมชน ซึ่งจะมีเงินเหลือใช้และสามารถขายให้ส่วนรวมได้

5. การพัฒนาโดยเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง

การศึกษาปัจจุบันทำให้คนไทยไม่เข้าใจคำว่า วัฒนธรรม หรือเข้าใจว่าเป็นการร้องรำทำเพลงหรือศิลปวัตถุต่างๆ เท่านั้น ทั้งๆ ที่ความหมายของวัฒนธรรมนั้นกว้างและลึกมาก

วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ

สิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน วิถีชีวิตของชุมชนแต่ละกลุ่มซึ่งเกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ จึงไม่เหมือนกัน ประเทศและโลกของเราจึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างเป็นธรรมชาติ คนในทะเลทรายกับคนที่อยู่ริมทะเลจะมีวิถีชีวิตเหมือนกันได้อย่างไร วัฒนธรรมของเชียงใหม่กับของปัตตานีก็ไม่เหมือนกัน

คำว่า “วิถีชีวิตร่วมกัน” หมายถึงทุกอย่าง ตั้งแต่ความเชื่อร่วมกัน คุณค่าร่วมกัน การกินอยู่ ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี การรักษาตัว การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การดูแลสิ่งแวดล้อม ทั้งหมดเรียกว่า “วัฒนธรรม” หรือ “ภูมิปัญญา” ภูมิ แปลว่า แผ่นดิน วัฒนธรรมจึงเป็นปัญญาที่ติดมากับแผ่นดิน

คนที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันจะมีความสุข มีบทบาท มีการเรียนรู้ได้ดีกว่าคนที่อยู่ต่างวัฒนธรรม

เช่น การเรียนรู้ภาษา ไม่ว่าจะยากเย็นอย่างไร มนุษย์จะรู้หนึ่งภาษาโดยอัตโนมัติ เพราะทุกคนในชุมชนหรือวัฒนธรรมนั้นพูดเหมือนกัน

ภาษาสำหรับเด็กไม่ยาก แต่ถ้าต้องเรียนภาษาอื่นจะยากลำบากมาก เพราะเป็นการเรียนรู้นอกวัฒนธรรม ถ้าเป็นการเรียนรู้ในวัฒนธรรมจะเรียนได้หมดทุกเรื่อง

เพราะฉะนั้นคนไทยควรทำความเข้าใจคำว่า วัฒนธรรม เสียใหม่ แต่ละชุมชนควรดูแลวัฒนธรรมอย่างบูรณาการกับทุกอย่าง และการทำอะไรๆ ควรยกวัฒนธรรม (คือการกระจายอำนาจและคำนึงถึงความหลากหลาย) เป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เอาเศรษฐกิจ (มีเป้าหมายแคบกว่าและรวมศูนย์อำนาจ) เป็นตัวตั้ง

เรื่องนี้ยูเนสโกแนะนำมานานแล้วว่า ควรเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง และเราควรให้ความสำคัญกับ “เศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรม” เพราะวัฒนธรรมสามารถมีส่วนช่วยเศรษฐกิจได้อย่างสำคัญ

6. การพัฒนาสุขภาพเพื่อสุขภาวะที่สมบูรณ์ของทุกคน

สุขภาพในที่นี้คือสุขภาพแบบบูรณาการ (integration) อันหมายถึงสุขภาพที่บูรณาการอยู่ในการพัฒนาอื่นๆอีก 7 อย่าง ได้แก่ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา ประชาธิปไตย และกลับกัน การพัฒนาทั้ง 7 อย่างก็ต้องบูรณาการกับสุขภาวะ

สุขภาวะที่สมบูรณ์ประกอบด้วยสุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญาหรือทางจิตวิญญาณ

สุขภาวะมีทั้งการป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ

ชุมชนต้องมีผนังที่มองไม่เห็นทำหน้าที่กั้นระหว่างสภาพภายในกับภายนอกชุมชน ไม่ให้อะไรไหลเข้าออกได้อย่างไม่มีการควบคุม ที่เรียกว่า free flow

เช่น เซลล์ ถ้ามีการ free flow มันจะตาย ต้องมีผนังเซลล์ที่ทำหน้าที่ป้องกันและคัดกรองสิ่งเข้าออกจากเซลล์ ว่าจะอะไร จำนวนเท่าใด เพื่อรักษาอัตลักษณ์และความสมดุลของเซลล์ เช่นเดียวกับชุมชนต้องมีระบบผนังชุมชนทำหน้าที่รักษาอัตลักษณ์และความสมดุลของชุมชน

ชุมชนแต่ละแห่งล้วนมีอัตลักษณ์ของตัวเองไม่เหมือนกัน เมื่อชุมชนมีผนังชุมชนคอยดูแลรักษาอัตลักษณ์และความสมดุล ก็จะทำให้เกิดภูมิคุ้มกันขึ้น คนในชุมชนทุกคนจะมีภูมิคุ้มกันจากภายนอกที่จะเข้ามาทำร้ายชุมชน เช่น เชื้อโรค เศรษฐกิจ การเงิน และพลังงาน

ในชุมชน คนทุกคนจึงควรได้รับการส่งเสริมสุขภาพ เช่น เรื่องการออกกำลังกาย อาหาร การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ และอื่นๆ ที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การไม่สูบบุหรี่ และการนำสารพิษเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีอื่นๆ

ทุกชุมชนที่มีประชากรประมาณ 1,000 คน ควรมีหน่วยพยาบาล (nursing unit) 1 หน่วย แต่ละหน่วยมีกำลังคน 3 คน คือ พยาบาลวิชาชีพ 1 คน ผู้ช่วยพยาบาล 2 คน

กำลังคน 3 คน สามารถดูแลประชากร 1,000 คนได้อย่างใกล้ชิด ประดุจญาติ โดยรู้จักทุกคนในชุมชน และมีข้อมูลสุขภาพของทุกคนอยู่ในคอมพิวเตอร์ เช่น ระดับน้ำตาล ความดันโลหิต จะทำให้สามารถรักษาโรค

ที่พบบ่อย รวมทั้งเบาหวานและความดันโลหิตสูง เท่ากับว่ามีการควบคุมโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงได้ทั้งประเทศ จะเป็นการลดภาระโรค NCDs ซึ่งเป็นที่หวาดกลัวกันมากขณะนี้ เพราะเป็นโรคที่เกิดมากในประชากรสูงอายุ และนำความเสื่อมเสียมาสู่ระบบร่างกาย เช่น หัวใจและหลอดเลือด หลอดเลือดในสมอง โรคไต เป็นต้น

หน่วยพยาบาลสามารถดูแลผู้สูงอายุทุกคนเป็นส่วนตัว เช่น ไปเยี่ยมถึงบ้าน หรือมีสถานพยาบาลชุมชนที่ดูแลผู้สูงอายุร่วมกัน การมีชุมชนเข้มแข็ง และมีระบบสุขภาพชุมชนจะทำให้เกิดระบบการดูแลผู้สูงอายุที่มีคุณภาพสูงสุดและประหยัดที่สุด

ในสังคมสูงวัยที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นเช่นประเทศไทย การดูแลผู้ป่วยสูงอายุอย่างใกล้ชิดและคุณภาพสูงยังไม่มีทางเป็นไปได้ ความเป็นไปได้ทางเดียวเท่านั้นคือการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อสุขภาวะที่สมบูรณ์ของคนทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะของผู้สูงอายุ

7. การพัฒนาการศึกษาที่บูรณาการกับชีวิต

การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา การศึกษาไม่แยกส่วนจากชีวิต แต่บูรณาการอยู่กับชีวิต

ระบบการศึกษาปัจจุบันเป็นระบบการศึกษาแบบแยกส่วน คือแยกระหว่างชีวิตกับการศึกษา การศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้งโดยทอดทิ้งชีวิต จึงเกิดปัญหาต่างๆ แก่ชีวิต เช่น การไม่มีงานทำ การทำงานไม่เป็น การจัดการไม่เป็น

ชีวิตตามธรรมชาติต้องทำเป็น คิดเป็น ตัดสินใจเป็น อยู่ร่วมกันเป็น และพัฒนาจิตใจเป็น เราไม่สามารถพัฒนาประเทศโดยการแยกส่วนอีกต่อไป

การศึกษาต้องบูรณาการอยู่กับเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ และประชาธิปไตย การศึกษาจึงควรเชื่อมโยงกันทุกระดับ ทั้งประเทศ และเชื่อมโยงกับการพัฒนาอื่นๆ รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาจะไม่เป็นต้นเหตุของความยากจนอีกต่อไป ตรงข้าม การศึกษาจะมีส่วนช่วยแก้ความยากจน และสร้างการมีงานทำเต็มประเทศ

ในแต่ละตำบลมีโรงเรียน 4-5 แห่ง มีวัด 3-4 แห่ง ทั้ง 2 ระบบนี้ ควรเชื่อมโยงกับการศึกษาทั้งในและนอกชุมชน จะทำให้คนไทยหลุดพ้นจากความยากจนและความเหลื่อมล้ำซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทย ปัจจุบัน

แต่ละตำบลและหมู่บ้านควรมีโครงสร้างที่สนับสนุนการศึกษาดังนี้

ในแต่ละหมู่บ้านจะมีบางคนที่รักการอ่าน ควรจัดให้มีห้องสมุดชุมชน และรัฐพึงสนับสนุนด้วยการส่งหนังสือดีๆ มาให้ห้องสมุดชุมชนทุกแห่งทั่วประเทศ การแต่งหนังสือ พิมพ์หนังสือดีๆ ก็จะต้องฟูขึ้น ไม่ใช่หนังสือดีๆ พิมพ์ขายได้เพียง 1,000-2,000 ฉบับ คนอ่านน้อยขนาดนี้ทำให้ประเทศขาดแรงจูงใจในการเขียน การแต่ง การแปล การพิมพ์หนังสือดีๆ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการทำลายระบบสติปัญญาของชาติ

ในทุกตำบลควรมี

(1) ห้องสมุดตำบล มีระบบคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ที่จะดึงความรู้ได้จากทั่วโลก

(2) พิพิธภัณฑ์ตำบล ให้มีการวิจัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตำบลนำมาแสดงไว้ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้คนทั่วประเทศเข้ามาเรียนรู้

(3) ศูนย์กีฬาตำบล เพื่อส่งเสริมการแข่งขันและออกกำลังกายของคนทุกชุมชนในตำบล

(4) ศูนย์ศิลปะตำบล เพื่อการแสดงทางศิลปะและฉายภาพยนตร์ ถ้ามีการสร้างภาพยนตร์ดีๆ และฉายให้ดูกันทุกตำบลทั่วประเทศ ก็จะช่วยยกระดับสติปัญญาของคนทั้งประเทศโดยรวดเร็ว

(5) ศูนย์การเรียนรู้พิเศษ ใครอยากเรียนรู้อะไรก็มาเรียนมาสอนกันที่นี้ อบต.หรือเทศบาลตำบลควรจัดหาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญมาสอนให้ตรงความต้องการของประชาชน

(6) สนามเด็กเล่น ที่ออกแบบให้เด็กสนุกและเรียนรู้ได้ดี เพื่อความเจริญทางกาย ทางจิต และทางสังคมไปด้วย เป็นการพัฒนาเด็กเล็กอย่างหนึ่ง

6 องค์ประกอบเพื่อการเรียนรู้ของประชาชนในตำบลนี้ จะทำให้เกิดอาณาบริเวณเพื่อการเรียนรู้ของคนในตำบล เป็นสถานที่กัมมันตภาพของชุมชน ทั้งด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม การออกกำลังกาย และการเรียนรู้ต่างๆ ควรออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม น่าดู น่าเล่น จะมีคนทุกเพศทุกวัยมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน และรอบๆ อาณาบริเวณการศึกษาของตำบลจึงควรมีตลาดชุมชนที่นำสินค้าต่างๆ มาค้าขายแลกเปลี่ยนกัน

8. การพัฒนาประชาธิปไตยด้วยกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง 7 ขั้นตอน

ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้โดย กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง 7 ขั้นตอน ซึ่งเป็นการร่วมจัดการของคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้ง 8 มิติ โดยมีขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) จัดตั้งสภาผู้นำชุมชน

แต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนควรมีสภาผู้นำชุมชน ประกอบด้วยผู้นำตามธรรมชาติซึ่งมีอยู่ประมาณ 40-50 คน เป็นผู้นำกลุ่มอาชีพบ้าง เป็นผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำเยาวชน เป็นครู เป็นพระ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำตามธรรมชาติมีในทุกภาคส่วนของสังคม เกิดขึ้นเองโดยไม่มีใครแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง และมีคุณลักษณะดังนี้

หนึ่ง เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม ถ้ามีการทำงานร่วมกัน ใครเห็นแก่ส่วนรวม ใครเห็นแก่ตัว ผู้ร่วมทำงานก็จะรู้ ขณะที่ผู้นำจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง คนมักไม่รู้คุณลักษณะข้อนี้

สอง ความสุจริต (integrity)

สาม มีสติปัญญารอบรู้

สี่ มีความสามารถในการสื่อสารที่คนอื่นรับฟัง

ห้า เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

ผู้นำตามธรรมชาติแบบไม่เป็นทางการมีคุณสมบัติสูงมากดังกล่าว และมีอยู่ทุกวงการ แต่ประเทศไทยถือความเป็นทางการเป็นใหญ่ ไม่สนใจความไม่เป็นทางการ

ที่จริงความไม่เป็นทางการมีมาก่อนความเป็นทางการ ใหญ่กว่า สอดคล้องกับธรรมชาติมากกว่า และมีความคล่องตัวสูง เพราะไม่ติดใน รูปแบบหรือฟอร์ม ความเป็นทางการคือ formal จะติดในรูปแบบต่างๆ

ประเทศไทยควรให้ความสนใจและสนับสนุนความไม่เป็นทางการ และนำมาใช้ในการพัฒนาทุกระดับ

สภาชุมชนแต่ละแห่งซึ่งประกอบด้วยผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ประมาณ 40-50 คนจะมีสมรรถนะสูงมาก

(2) สืบค้นข้อมูลชุมชน

สภาผู้นำชุมชนจัดให้มีการสืบค้นข้อมูลชุมชนทุกอย่าง ตั้งแต่ที่ดิน สิ่งแวดล้อม ต้นไม้ ไปจนถึงสังคมและอาชีพต่างๆ การรู้ข้อมูลชุมชนทำให้ คิดออกว่าจะทำอะไรเพื่อการพัฒนา ถ้ามาประชุมกันเฉยๆ โดยปราศจาก ข้อมูล จะคิดอะไรไม่ค่อยออก

(3) ทำแผนชุมชน

เมื่อสภาผู้นำชุมชนรู้ข้อมูลชุมชนก็จะเกิดความคิดว่าชุมชนควรจะทำอะไร และเอาความคิดมาทำเป็นแผนชุมชน ส่วนมากจะออกมาเป็น แผนพัฒนาอย่างบูรณาการ

(4) เสนอแผนชุมชนต่อสภาประชาชน

สภาประชาชนหรือสภาชุมชนเป็นที่ประชุมของคนทั้งหมู่บ้าน ชุมชน มีขนาดเล็ก ทุกคนจึงสามารถมีส่วนร่วมได้โดยไม่ผ่านการเลือกตั้ง เรียกว่า เป็นประชาธิปไตยทางตรง

ประชาธิปไตยระดับชาติเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม เพราะต้องอาศัยการเลือกตั้งตัวแทนไปทำหน้าที่ การเลือกตั้งมีการซื้อเสียงขายเสียง ได้ง่าย คุณภาพของประชาธิปไตยทางอ้อมจึงต่ำกว่าประชาธิปไตยทางตรง หรือประชาธิปไตยชุมชน

สภาประชาชนทำหน้าที่พิจารณาแผนชุมชนที่ได้รับการเสนอเข้ามา จะดัดแปลง เพิ่มเติม ตัดออก หรืออย่างไรก็ได้แต่สภาจะเห็นร่วมกัน และมีมติรับรองแผนชุมชนในที่สุด

(5) ลงมือปฏิบัติตามแผนชุมชน

เมื่อแผนชุมชนผ่านการลงมติของสภาประชาชนซึ่งเป็นประชาธิปไตยอย่างยิ่ง ทุกคนก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ เพราะเข้าใจแผนที่ร่วมกันจัดทำขึ้นแบบมีส่วนร่วม

(6) ติดตามการปฏิบัติและแก้ไขอุปสรรคขัดข้อง

การปฏิบัติอะไรก็ตามมักเจออุปสรรคขัดข้องต่างๆ นานา ทำให้ปฏิบัติไม่ได้ ต้องมีกลุ่มติดตามการปฏิบัติและช่วยแก้ไขอุปสรรคขัดข้อง จะทำให้ปฏิบัติได้

(7) ประเมินผลแผนชุมชนที่ปฏิบัติแล้ว

ผลการประเมินจะเป็นข้อมูลป้อนกลับไปสู่ข้อ (2) คือการสำรวจข้อมูลชุมชน ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติ ทำให้สามารถปรับตัวได้ตลอดเวลา

การพัฒนาประชาธิปไตยด้วยกระบวนการ ชุมชนเข้มแข็ง 7 ขั้นตอน

1. จัดตั้งสภาผู้นำชุมชน

- แต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนควรมีสภาผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำตามธรรมชาติซึ่งมีอยู่ประมาณ 40-50 คน
- ผู้นำตามธรรมชาติมีในทุกภาคส่วนของสังคม เกิดขึ้นเอง โดยไม่มีใครแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง

4. เสนอแผนชุมชนต่อสภาประชาชน

- สภาประชาชนหรือสภาชุมชนเป็นที่ประชุมของคนทั้งหมู่บ้าน ชุมชนมีขนาดเล็ก ทุกคนจึงสามารถมีส่วนร่วมได้โดยไม่ผ่านการเลือกตั้ง เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยทางตรง

2. สืบหาข้อมูลชุมชน

- สภาผู้นำชุมชนจัดให้มีการสำรวจข้อมูลชุมชนทุกอย่าง ตั้งแต่ที่ดิน สิ่งแวดล้อม ต้นไม้ ไปจนถึงสังคมและอาชีพต่างๆ
- การรู้ข้อมูลชุมชนทำให้คิดออกว่าจะทำอะไรเพื่อการพัฒนา

5. ลงมือปฏิบัติตามแผนชุมชน

- เมื่อแผนชุมชนผ่านการลงมติของสภาประชาชนซึ่งเป็นประชาธิปไตยอย่างยิ่ง ทุกคนก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ เพราะเข้าใจแผนที่ร่วมกันจัดทำขึ้นแบบมีส่วนร่วม

3. ทำแผนชุมชน

- เมื่อสภาผู้นำชุมชนรู้ข้อมูลชุมชนก็จะเกิดความคิดว่าชุมชนควรจะทำอะไร และเอาความคิดมาทำเป็นแผนชุมชน ส่วนมากจะออกมาเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ

6. ติดตามการปฏิบัติและแก้ไขอุปสรรคขัดข้อง

- การปฏิบัติอะไรก็ตามมักเจออุปสรรคขัดข้องต่างๆนานา ทำให้ปฏิบัติไม่ได้ ต้องมีกลุ่มติดตามการปฏิบัติและช่วยแก้ไขอุปสรรคขัดข้อง จะทำให้ปฏิบัติได้

7. ประเมินผลแผนชุมชนที่ปฏิบัติแล้ว

- ผลการประเมินจะเป็นข้อมูลป้อนกลับไปสู่ข้อ (2) คือการสำรวจข้อมูลชุมชน ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติ ทำให้สามารถปรับตัวได้ตลอดเวลา

กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง 7 ขั้นตอน คือ หัวใจของการพัฒนาประเทศ

การทำงานชุมชนไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ก็ได้ อาจเป็นชุมชนทางอากาศ ชุมชนเชิงประเด็น หรือชุมชนอะไรก็ได้ เมื่อใดที่มีการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ก็เรียกว่ามีความเป็นชุมชนแล้ว

กระบวนการชุมชน 7 ขั้นตอนเป็น การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ หรือ PILA (Participatory Interactive Learning through Action) เป็นกระบวนการเรียนรู้สำคัญที่สุดที่นำไปสู่ความสำเร็จและการเปลี่ยนแปลงระดับพื้นฐาน (transformation) ทุกมิติ มีค่ามากกว่าการท่องวิชาเฉยๆ โดยไม่เคยปฏิบัติอย่างมาก

คนไทยทุกคนควรมีโอกาสเรียนรู้ในกระบวนการชุมชน 7 ขั้นตอน จะทำให้เข้าใจความจริงของแผ่นดินไทย และเข้าใจหัวใจของการพัฒนา

ทุกคนควรผ่านกระบวนการทำงานแบบนี้ เพราะถ้าไม่ผ่าน จะไม่เข้าใจความจริงของแผ่นดินไทย

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

(1) เกิดความเสมอภาค ภราดรภาพ และสามัคคีธรรม

ตามปกติผู้คนมีความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ ไม่มีความเสมอภาค ภราดรภาพ และสามัคคีธรรม

แต่ในการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ทุกคนจะมีความเท่าเทียมและเคารพกันในความเป็นมนุษย์ ไม่คำนึงถึงระดับการศึกษา ตำแหน่ง ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสิ่งอื่นใด

เรื่องสำคัญมากคือการเคารพความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นฐานของความดีงามต่างๆ ในสังคม เช่น ประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเป็นธรรม

ถ้าขาดเสียซึ่งความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สิ่งดีงามเหล่านี้ก็จะไม่เกิด ดังที่เป็นอยู่ทั่วไป

(2) เกิดความไว้วางใจกัน (Trust)

ความไว้วางใจกันมีค่ามาก เงินจำนวนมากแค่ไหนก็ซื้อสิ่งนี้ไม่ได้ การมีความไว้วางใจกันทำให้เกิดความสุขอย่างลึกซึ้ง และทำให้ปฏิบัติการใดๆ ง่ายไปหมด แต่ถ้าขาดความไว้วางใจกัน ทุกอย่างก็จะติดขัดหรือบิดเบี้ยวอย่างที่เป็นอยู่ในสังคมการเมืองปัจจุบัน

ชุมชนเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่บูรณาการทุกภาคส่วนของประเทศไทยทั้ง 9 ภาคส่วนเข้าด้วยกัน

ประเทศไทยมีทั้งหมด 9 ภาคส่วน คือ

1. ภาคพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ
2. ภาคการเมือง
3. ภาครัฐ ทั้งพลเรือนและกองทัพ
4. ภาคธุรกิจและภาคการเงิน
5. ภาคการศึกษา
6. ภาคการศาสนาและวัฒนธรรม
7. ภาคระบบสุขภาพ
8. ภาคประชาสังคม
9. ภาคการสื่อสารมวลชน

ทั้ง 9 ภาคส่วนเป็นทรัพยากรอันมหาศาลเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
ที่แล้วมามีแต่การพัฒนาแบบแยกส่วน ต่างส่วนต่างพัฒนาตาม
เรื่องราวของตน ขาดการบูรณาการทั้งหมดเข้าด้วยกัน

จึงขอย้ำว่า การพัฒนาอย่างบูรณาการสู่องค์กรรวมประเทศไทยเป็น
เรื่องสำคัญที่สุด ถ้าทั้ง 9 ภาคส่วนบูรณาการกันอย่างสมบูรณ์ โดยมีพื้นที่
เป็นตัวตั้งสู่ความเป็นองค์กรรวมของประเทศไทย ประเทศไทยที่เป็นองค์กรรวม
จะเกิดคุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์ที่ไม่เคยมีมาก่อน เป็นเสมือนเครื่องบินที่
ประกอบเครื่องครบระบบ มีคุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์ที่บินได้

เราจะเกิด “ประเทศไทยที่บินได้” อันหมายถึงประเทศไทยเป็น
แผ่นดินसानติสุข ที่ทุกคนมีอยู่มีกิน ปลอดภัย มีภูมิคุ้มกัน มีศักดิ์ศรี
ความเป็นคน และอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

เปรียบเทียบประตุงการสร้างบ้าน บ้านที่มั่นคงต้องมีฐานแข็งแรง ทุกพื้นที่
จึงควรบูรณาการกันทุกมิติ เป็นพื้นบ้านที่แข็งแรง และบ้านก็ต้องมีผนัง
ทุกๆ ด้านที่เชื่อมโยงกับฐานและเชื่อมโยงกันเอง มีหลังคาประกอบกันเป็น
บ้านที่อยู่อาศัยได้

เมื่อมีบ้านที่อยู่อาศัยได้อย่างปลอดภัย ต่อไปก็สามารถตกแต่งเพิ่มเติม
อะไรเข้าไปได้เรื่อยๆ ที่ทำให้อยู่เป็นสุขขึ้น งดงามขึ้น

ทุกมิติทั้ง 9 ภาคส่วนที่จะบูรณาการกันเป็นภาพที่คนไทยไม่เคยเห็น
ยกตัวอย่างเช่น เศรษฐกิจมหภาคกับเศรษฐกิจชุมชนที่บูรณาการกันเป็น
ระบบเศรษฐกิจบูรณาการ

ตามปกติ นักเศรษฐศาสตร์จะพัฒนาเศรษฐกิจมหภาคอย่างแยกส่วน ไม่เชื่อมโยงกับเรื่องของชุมชน ทำให้แก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำไม่ได้ เพราะธรรมชาติของเงินจะสร้างรายได้จากการสะสมทุน เข้าสู่ตนเองสูงกว่ารายได้ที่เกิดจากการทำงาน ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมอย่างรุนแรงจากการกระจุกตัวของความมั่งคั่ง ดังที่นักเศรษฐศาสตร์ฝรั่งเศส โทมัส พิกเกตตี (Thomas Piketty) เขียนไว้ใน *Capital in the Twenty-First Century* (ทุนนิยมในศตวรรษที่ 21) โดยใช้ข้อมูลย้อนหลัง 300 ปี และใช้เวลาวิเคราะห์อยู่ 15 ปี หลังจากที่คาร์ล มาร์กซ์ เขียนเรื่อง *Capital* เมื่อ 100 ปีก่อน

เพราะฉะนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจมหภาคอย่างเดียวไม่มีทางแก้ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ นี่เป็นเรื่องที่นักการเมืองทุกคนควรเรียนรู้

ถ้าระบบเศรษฐกิจมหภาคกับระบบเศรษฐกิจชุมชนเชื่อมโยงกัน จะส่งเสริมซึ่งกันและกัน เศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง โดยทุกคนมีงานทำ มีรายได้ หลุดหนี้สิน มีเงินออม จะทำให้เกิดอำนาจซื้อมากทั้งประเทศ ก็จะทำให้เศรษฐกิจมหภาคขยายตัวและเข้มแข็ง เพราะอยู่บนฐานของตนเอง จึงมีความมั่นคง ต่างจากระบบเศรษฐกิจมหภาคที่ต้องพึ่งตลาดโลกเป็นหลัก ซึ่งผันแปรและวิกฤตได้ง่าย นี่เป็นตัวอย่างของข้อดีที่เกิดจากการพัฒนาอย่างเชื่อมโยงและบูรณาการ

ดังที่กล่าวตอนต้นว่า การฆ่าแหละอะไรให้ตัดขาดจากกัน เหมือน
ฆ่าแหละวัว ฆ่าแหละสุกร จะทำให้หมดชีวิต ชีวิตนั้นคือการเชื่อมโยง

ประเทศไทยและโลกที่พัฒนาแบบแยกส่วนเป็นเรื่องๆ จึงเหมือน
เป็นประเทศไร้ชีวิต ถ้าเชื่อมโยงกันทุกมิติดังกล่าว ประเทศไทยก็จะเป็น
ประเทศที่มีชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ เต็มโตได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด จึงเป็นวิธีการ
สร้างประเทศไทยให้เป็นแผ่นดินศานติสุข

